

Det grønlandske samfund og økonomien 2022

Det grønlandske samfund og økonomien

Globalt har 2022 været et år præget af økonomiske usikkerheder. Året har været påvirket af efterdønninger fra COVID-19, Ruslands invasion af Ukraine, stigende fødevarer- og råvarepriser og stigende renter. På trods af disse negative globale tendenser er den økonomiske udvikling i Grønland fortsat positiv. Grønland har på baggrund af foreløbige tal haft en substantiel BNP-vækst, forholdsvis lav inflation og fortsat lav arbejdsløshed. Samtidig er eksportværdien af fisk og skaldyr højere i 2022 sammenlignet med årene før. Ligeledes er der i 2022 atter kommet gang i turismen, som nu er på et højere niveau end før COVID-19. Den økonomiske og erhvervsmæssige udvikling i Grønland i 2022 er således generelt en positiv fortælling. Dog ser GrønlandsBANKEN også en bekymrende udvikling i den offentlige økonomi, der bl.a. afspejler store strukturelt-betingede udfordringer. Sikringen af en holdbar langsigtet finanspolitik forudsætter derfor, at større gennemgribende reforminitiativer og den erhvervsmæssige udvikling for alvor kommer på dagsordenen, så Grønland også i fremtiden kan håndtere potentielle konjunktur- og stigende global usikkerhed.

I dette års årsrapport berører vi disse emner i tre overordnede temaer. Det første tema omhandler den overordnede økonomiske udvikling, andet tema berører de erhvervsmæssige tendenser og potentialer, mens det sidste tema behandler de strukturelle udfordringer, som Grønland står over for.

Den overordnede økonomiske udvikling

Økonomisk vækst

På trods af den globale økonomiske situation, er den grønlandske økonomi fortsat stærk. Foreløbige tal viser, at bruttonationalproduktet i 2021 voksede med 1,2% på trods af Covid-19-pandemi, hvilket afspejler den høje aktivitet og lave ledighed. I 2022 var den grønlandske økonomi fortsat i en højkonjunktur. GrønlandsBANKEN forventer derfor, at den økonomiske vækst i 2022 var højere end i 2021.

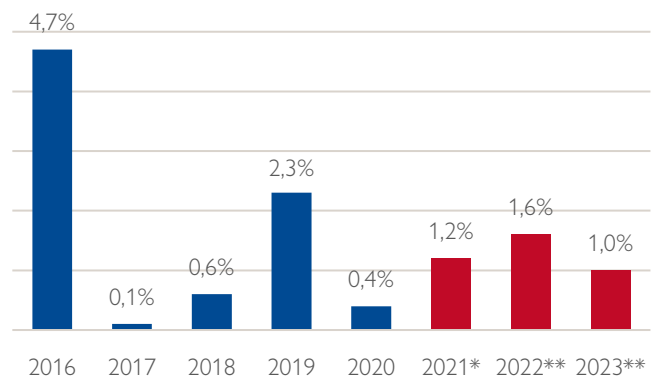
Den økonomiske fremgang er som i 2021 særligt drevet af en lempelig finanspolitik, hvor der især har været betydelige bygge- og anlægsinvesteringer. Særligt fylder aktiviteten omkring lufthavnene i Nuuk og Ilulissat. Dertil kommer byggeri af skole og daginstitution i Nuuk og boligbyggerier, der især er tydelige i Nuuk og Ilulissat.

Foreløbige tal for 2022 tyder på, at årets fiskeriekseport er med til at drive den økonomiske fremgang. Fiskeriekseporten er igen tilbage på et højt niveau efter et 2020 og 2021 med faldende eksportværdi. Dette skyldes særligt en stigning i prisniveauet på fisk og skaldyr. Derudover har turismesektoren været i fremgang, og befinder sig på et højere niveau end både foregående år og før COVID-19-pandemien. De negative effekter fra

stigende energipriser og markant højere rente ses dermed endnu ikke at have slået væsentligt igennem i den økonomiske aktivitet.

Grønlands Økonomiske Råds konjunkturvurdering fra september anslår, at BNP vil vokse med 1,6% i 2022. Med afsæt i den økonomiske aktivitet i de sidste to kvartaler af 2022, vurderer GrønlandsBANKEN, at BNP i 2022 voksede mellem 1,5% og 2%. I 2023 vil det højere pris- og renteniveau, samt forventeligt stigende energipriser fra sidste del af 2022 påvirke forbrug og investeringer negativt. Faldende oliepriser i den sidste del af 2022 er positivt og et højt aktivitetsniveau i byggeriet ind i 2023 understøtter en lav ledighed. Det er derfor GrønlandsBANKENS forventning, at der også i 2023 vil være BNP-vækst, dog på et lidt lavere niveau end i 2022, se Figur 1.

Figur 1
Den økonomiske udvikling
Realvækst i bruttonationalprodukt (BNP)

Note: Tallene for 2016-2018 er endelige tal, mens 2019-2020 er foreløbige tal. 2021* er baseret på det Grønlands Økonomiske Råds foreløbige konjunkturvurdering. 2022-2023** er baseret på GrønlandsBANKENS skøn. Figuren viser realvækst i bruttonationalproduktet (BNP) opgjort i 2010-priser.

Kilde: Grønlands statistik og Grønlands Økonomiske Råd.

Det er vigtigt at fremhæve, at den positive økonomiske udvikling, ikke er ens på tværs af landet. Nuuk og de større nordlige byer driver fremgangen, hvilket også afspejler sig i arbejdsløshedsraten, som her er historisk lav. Der forekommer dog i højere grad ledighed i Sydgrønland og Tasilaq, hvilket er medvirkende til et betydeligt pres ift. tilflytning til Nuuk og dermed en stigende efterspørgsel efter boliger og velfærdsydelser som uddannelser, daginstitutioner og sundhedsvæsen. Realiseringen af den positive økonomiske vækst kan kun ske, hvis en række kritiske forudsætninger er på plads. Herunder en håndtering af den manglende arbejdskraft og den store ubalance mellem boligefterspørgsel og -udbud i særligt Nuuk, samt adgangen til velfærdsydelser for både børn, voksne og ældre.

Prisudvikling

Store globale konflikter og usikkerhed har medført, at store dele af verden i 2022 har oplevet betydelige prisstigninger, særligt inden for energi, fødevarer og materialer. Eksempelvis har inflationen i både Danmark og Færøerne i 2022 været på knap 9%, se Figur 2. Denne tendens gør sig gældende i hele EU, hvor inflationen i november 2022 var på over 11%.¹ På trods af disse globale prisstigninger har den grønlandske inflation været forholdsvis lav. Forbrugerpriserne var i 3. kvartal 2022 kun 2% højere end på samme tidspunkt i 2021.

At stigningen i inflationen i Grønland indtil videre har været relativ begrænset, skyldes til dels prissikringsaftaler på bl.a. energiforsyningen. Mens den globale forsyningskrise har presset priserne globalt, har Grønland haft fordel af energiforsyningen fra vandkraft. Desuden har Polaroil, som har forsyningspligten af olie- og dieselprodukter i Grønland, en fastprisaftale på olie. Denne fastprisaftale er indgået for perioden 2021 til 2023, og fungerer derfor aktuelt som en buffer mod prisstigninger på olieprodukter, hvilket betyder, at forbrugerpriserne i mindre grad påvirkes. Hvis den globale situation er uændret, når fastprisaftalen udløber ved udgangen af 2023, vil det forventeligt have indvirkning på forbrugerpriserne i Grønland, selvom olieprisen aktuelt er faldet betydeligt fra pristoppen i sommeren 2022.

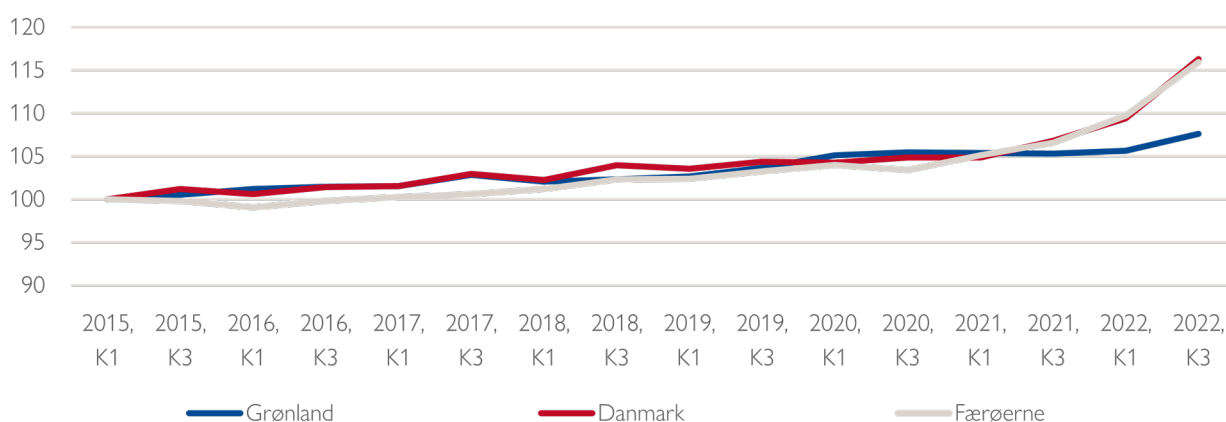
En forventning om stigning i importpriserne, vil påvirke aktiviteten i samfundet, da højere forbrugerpriser betyder lavere købekraft.

Samtidig har den stigende inflation medført at centralbankerne har hævet renten betydeligt. Den stigende rente har betydning for købekraft og investeringsvillighed hos både privatforbrugere og virksomheder, og det er efter GrønlandsBANKENS vurdering forventeligt, at det vil få en afsmittende effekt på aktiviteten i bl.a. detailhandel og byggebranchen.

Boligmarkedet

Det grønlandske boligmarked har igennem en årrække oplevet en jævn vækst. Fra 2015 til 2022 steg boligpriserne med ca. 31% i faste priser i Nuuk, hvilket har fulgt den gennemsnitlige udvikling i Danmark frem til 2021, men væsentligt under udvikling i for eksempel København eller Thorshavn. De seneste år har der generelt været høj boligefterspørgsel, hvilket særligt har været gældende i Nuuk og Ilulissat. Udvikling har været drevet af en urbanisering mod Nuuk, som har medført en stor boligefterspørgsel, som ikke i tilstrækkelig grad kan imødekommes af det aktuelle boligudbud. Ubalancen mellem udbud og efterspørgsel har været forsøgt imødekommet af flere boligbyggerier, men alligevel har boligpriserne været stabilt stigende. I 2022 er udviklingen dog stagneret. Dette kan bl.a. være en afspejling af de stigende renter, men udsving fra år til år er også påvirket af skiftende udbud af lejligheder i projektsalg. Ser man i stedet på den gennemsnitlige salgspris pr. handlet bolig er

Figur 2
Udvikling i inflation
Indeks (2015=100)

Note: Udviklingen i forbrugerprisindekset fra 2015 til 2022 med 2015 som indeks 100.

Figuren er opgjort med halvårige intervaller. K1 er første kvartal, og K3 er tredje kvartal.

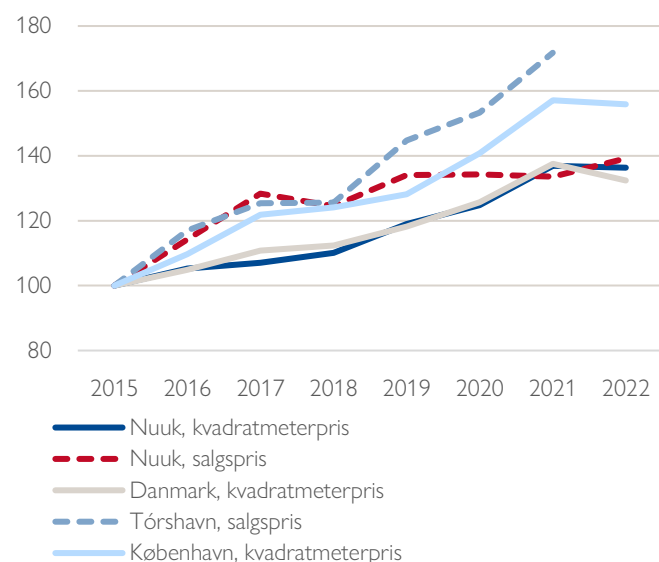
Kilde: Grønlands Statistik, Danmark Statistik og Færøernes Statistik

¹ Eurostat, PRC_HICP_MANR

denne ikke steget nævneværdigt de senere år. Købere af boliger har dermed i stigende grad købt mindre boliger, (ex. projektsalgsboliger) og reelt købt bolig efter hvad den enkelte husholdning har råd til. Dermed har prisstigningen ikke helt så stor indvirkning på rådighedsbeløb i de enkelte husholdninger, som stigningen i kvadratmeterpris ellers kunne indikere. Med et højere renteniveau ved indgangen til 2023 og på sigt forventeligt stigende energipriser kan der forventes et nedadgående pres på boligpriser. Boligejerne i Grønland påvirkes dog mindre af renteutviklingen idet realkreditlån i Grønland alene kan etableres med fast rente og afdrag.

Figur 3
Udvikling i boligpriser

Boligpriser i Nuuk, Danmark, København og Thorshavn, indeks (2015=100)

Note: 2015=100. Prisudvikling er for Nuuk (Grønland), Danmark og København er opgjort på baggrund af kvadratmeterpris for parcel- og rækkehuse samt ejerlejligheder, mens prisudviklingen for Thors-havn (Færøerne) og Nuuk (Grønland) er opgjort på baggrund af salgspriser. Priserne er korrigeret med forbrugerprisindekset. Data for Danmark er baseret på 4. kvartal, på nær 2022 som baserer sig på 3. kvartal. Data for Færøerne går kun til 2021 pga. manglende data.

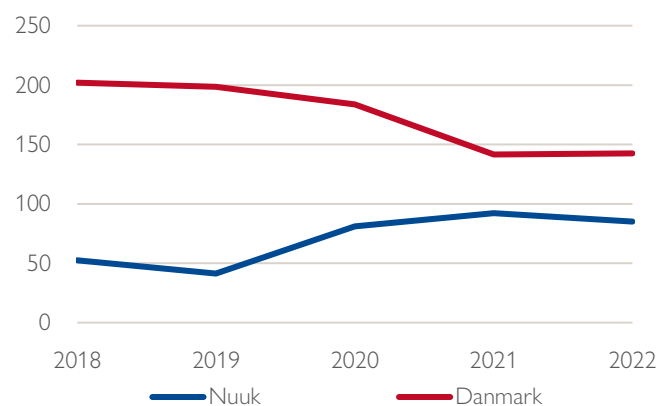
Kilde: FinansDanmark, GrønlandsBANKEN, og Færøernes Statistik.

Den store boligefterspørgsel i Nuuk har også stor betydning for den gennemsnitlige liggetid. I 2018 og 2019 var liggetiderne under to måneder og omtrent en fjerdedel af de danske liggetider for samme periode. Liggetiderne er iflg. ejendomsmæglere i Nuuk øget en smule siden, og i 2022 tog det i gennemsnit 85 dage at få solgt en bolig i Nuuk, hvilket stadig må betragtes som kort tid. Som beskrevet er forventningen, at vi endnu ikke har set den fulde betydning af den stigende inflation og rente, samt de forventelige stigende energipriser. Derfor vil vi i de kommende år potentielt se en påvirkning af boligmarkedet. Modsat

går dog tilflytning til Nuuk og de større byer, hvilket understøtter boligmarkedet i disse områder.

Figur 4
Udvikling i gennemsnitlige liggetider

Gennemsnitlige liggetider i Nuuk og Danmark, dage

Note: Liggetider viser det gennemsnitlige antal dage et parcel-, rækkehus eller ejerlejligheder har været til salg før det fjernes fra markedet. For Grønland medtages udelukkende solgte boliger, mens de danske tal også medtager boliger, som ikke sælges. Liggetider er beregnet ud fra salgs-/nedtagingsdato.

Kilde: GrønlandsBANKEN og FinansDanmark

DA-saldo - Udviklingen på de offentlige budgetter

Selvom 2021 var et fornuftigt økonomisk år med BNP-vækst og lav arbejdsløshed, har der været et markant underskud på DA-saldoen (Drifts- og Anlægsaldoen) – omtrent det dobbelte af det underskud, som Naalakkersuisut budgetterede med i Finansloven 2021, se tabel 1.

Det er stik mod sidste års forventning om et mindre underskud end budgetteret. En forventning der var baseret på, at Grønland var kommet bedre igennem krisen end frygtet. Det faktiske underskud i 2021 skyldes bl.a. offentlige udgifter til hjælpepakker, nødbeflyvning og sundhedsvæsenet. Dertil blev der afsat væsentlige midler til bygge- og anlægsaktivitet af lufthavne, forbrændingsanlæg og vandkraftværker, som delvist finansieres af landskassen. Samtidig er beskæftigelsen i den offentlige sektor vokset, hvilket øger udgiftsposten til lønninger.

I sig selv er dette ikke nødvendigvis negativt, at DA-saldoen er under det budgetterede. Det afhænger af, hvad der forårsager nedjusteringen. Hvis det eksempelvis skyldes rentable investeringerne med en positiv nutidsværdi, budgetloven overholdes og økonomien i øvrigt er solid, kan det anses som fornuftigt.

For 2022 forventes, jf. finanslov for 2022, et mindre overskud. På baggrund af den gunstige økonomiske udvikling i 2022 må det forventes at landskassen er kommet godt igennem året. For den kommende årrække budgetterer Finanslovsaftalen med et

stort fireårigt overskud på næsten 173 millioner, uden et eneste år med underskud i perioden 2023-2026. Dette understøttes af at indtægter fra fiskerierhvervet antagelig øges i disse måneder pga. stigende fiskepriser og faldende oliepriser, samt at bloktilskuddets regulering følger den danske prisudvikling og dermed vil være højere end sædvanligt.

De øgede offentlige anlægsinvesteringer afspejler sig også i det grønlandske gælds niveau. Selvstyrets, kommunernes og de offentligt ejede selskabers rentebærende bruttogæld udgjorde i 2021 lidt over 27% af BNP.

Med den store anlægsaktivitet vil gælden stige i de kommende år.² Denne stigning afspejler ikke Selvstyrets gæld, som er budgetteret til at falde og faktisk helt forsvinde frem mod 2025, men en stigende bruttogæld hos kommunerne og de offentligt ejede aktieselskaber. Der er forsat stor anlægsaktivitet på boligområdet, og dertil foretager Naalakkersuisut store investeringer i landets infrastruktur, herunder lufthavnene i Nuuk, Ilulissat og Qaqortoq. Dele af anlægsaktiviteten har til formål at afvikle på det vedligeholdelsesefterslæb, som er opbygget inden for boliger, infrastruktur, havne og energiforsyning.³

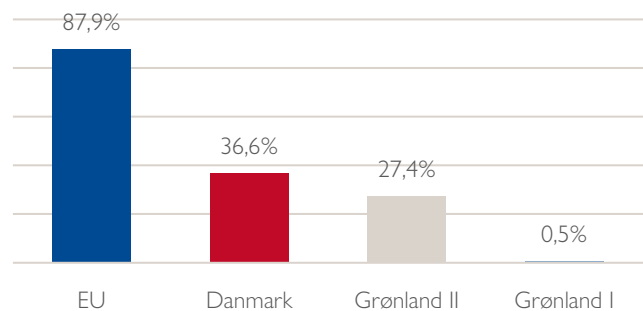
Det skal fremhæves, at gælds niveauet i Grønland længe har været på et meget lavt niveau, og selvom det i år er højere, befinder det sig stadig langt under det europæiske gennemsnit.

En forøgelse af den rentebærende gæld vil alt andet lige være en opskalering af risikoeksponeringen. I sig selv kan det dog være økonomisk fornuftigt. Det afhænger af, om gælden anvendes til rentable investeringer. At man investerer i landets boliger, infrastruktur og forsyning, er i sig selv positivt såfremt investeringerne er rentable, men idet anlægsaktiviteterne bliver finansieret gennem gældsopbygning, bør det gøres under hensyntagen til både den forøgede risikoeksponering og de alternative investeringsmuligheder. For at sikre at der ikke føres

uforsvarlig finanspolitik, indførte man ved lov i 2021,⁴ at de samlede bevillinger til drift, tilskud og anlæg i kommunernes og Selvstyrets årsbudgetter/finanslove inklusive budgetoverslagsår ikke må overstige en realvækst på 1% over et år og 2% over fire år. Dette styringsredskab skal sikre kontrol med udgiftsvæksten i den offentlige sektor, og skal derfor på sigt understøtte den gradvise reduktion af det økonomisk holdbarhedsproblem.

Som beskrevet kan den nuværende globale økonomiske usikkerhed betyde, at vi vil se en opbremsning i investeringsvilligheden indenfor byggebranchen. En aktuel prioritering af offentlige investeringer, som skal understøtte afviklingen af vedligeholdelsesefterslæbet, kan potentielt understøtte, at aktiviteten i byggebranchen holdes i gang. Dette skal dog ske under hensyntagen til, at økonomien aktuelt befinder sig i en højkonjunktur med lav arbejdsløshed, og at investeringerne ikke skal presse inflationen yderligere opad.

Figur 5
Offentlig rentebærende bruttogæld i Grønland, Danmark og EU i 2021
Procent af BNP

Note: Grønland I måler bruttogælden i Selvstyret som andel af BNP. Grønland II måler bruttogælden i Selvstyret, kommunerne og de offentligt ejede selskaber som andel af BNP.

Kilde: Forslag til Finanslov 2023, Grønlands Statistik og Eurostat

Tabel 1
Selvstyrets DA-saldo

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2018-2021	2022-2025	2023-2026
Budgetteret											
DA-saldo FL	+11,2	+7,2	+49,6	-76,2	+7,6	+6,1	+11,8	+62,6	+92,3	-11,8	+172,8
Faktisk											
DA-resultat	+132,7	+142,0	-134,8	-150,0						-135,2	
Forskel	+121,5	+134,8	-184,4	-73,8						-123,4	

Note: Et minus angiver et underskud. 2018-2021 er realiserede tal, mens 2022-2023 er vedtaget for året. 2024-2026 er budgetoverslag. Summen for 2019-2022 er beregnet under antagelse, at det faktiske resultat for 2021 er lig det vedtagne.

Kilde: Finansloven 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 og 2023 samt Forslag til Finanslov 2023

² Forslag til Finanslov 2023 og BNP-skøn fra Grønlands Økonomisk Råd, "Grønlands Økonomi - Efterår 2022"

³ Forslag til Finanslov 2023

⁴ Inatsisartutlov nr. 13 af 1. december 2021, §2 stk. 2. nr. 2

Erhvervsforhold

Den grønlandske erhvervsstruktur har siden 50'erne i stor grad været drevet af fiskeindustrien. Grønland besidder i dag en effektiv og moderne havgående fiskeflåde. Den grønlandske fiskeindustri er så dominerende i den grønlandske erhvervsstruktur, at erhvervsstrukturen af nogen beskrives som énstregen.⁵ Fiskeindustriens succes er derfor ekstrem vigtig for den grønlandske økonomi. Der eksisterer dog også potentialer og muligheder indenfor andre erhverv såsom turisme, råstofudvinding og energiproduktion. En diversificering af erhvervsstrukturen til eksempelvis disse sektorer vil være ønskværdigt, da det vil bidrage med øget robusthed i økonomien.

Fiskeri

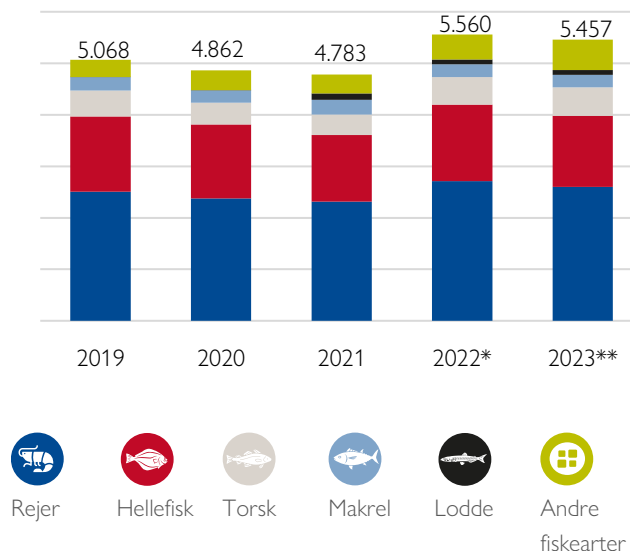
I mange år har den grønlandske fiskeriekseport været i vækst, men i 2020 oplevede branchen en tilbagegang i eksportværdien af fisk og skaldyr, bl.a. pga. faldende priser som følge af pandemilukningen af hoteller og restauranter rundt om i verden. Det faldende prisniveau fortsatte ind i 2021, hvor eksportværdien af fisk og skaldyr faldt med yderligere 2%. Ser vi på de foreløbige data for 2022, er denne udvikling vendt, og eksportværdien af fisk og skaldyr er steget betydeligt i 2022, se Figur 6.

Den positive udvikling skyldes primært en stigning i fiskepriserne i løbet af 2022, som derved følger den internationale stigning i fødevarerpriser. I tredje kvartal af 2022 var rejjepriserne 20% højere, hellefiskepriserne 24% højere og torskpriserne hele 58% højere end på samme tidspunkt i 2021.

På baggrund af prisstigninger og dertilhørende højere eksportværdi i 2022, er vurderingen, at eksportværdien vil stige med omkring 16% i 2022 sammenlignet med 2021. Derved vil årets eksportværdi af fisk og skaldyr overstige niveauet fra 2019 med knap 10%. De fortsatte høje internationale fødevarerpriser indikerer, at eksportværdien af fisk og skaldyr også i 2023 vil være høj. Dog vil ændringerne i fiskekvoterne potentielt betyde, at eksportværdien i 2023 vil være lidt lavere end i 2022, se figur 6.

Figur 6
Eksportværdien af fisk og skaldyr

I mio. kr.

Note: 2022* er skøn, hvor makrel, lodde og andre fiskearter er fremskrevet ud fra de første ni måneders eksport på grund af datatilgængelighed. Fremskrivningerne beregnes på baggrund af sæsonmæssige tendenser fra de foregående års fangst på fisketyperiveau. 2023** er fremskrivninger, hvor priser gennemsnitligt antages at være ens med 2022, mens mængder antages at ændre sig tilsvarende kvoteændringer. De endnu ikke-besluttede kvoter, herunder for kystnært hellefiskeri i Østgrønland samt havgående torskfiskeri i Vestgrønland antages uændret fra 2022. Priserne er ikke korrigeret i forhold til forbrugerprisindekset og er derfor i nominelle/løbende priser.

Kilde: Grønlands Statistik, Naalakkersuisut og egne skøn.

Ud over bloktilskud stammer omkring en tredjedel af Selvstyrets øvrige indtægter fra fiskeriet. De stigende eksportpriser kan delvist modvirke betydningen af de stigende importpriser, da bytteforholdet (forholdet mellem eksport- og importværdien) forbedres. Dette er en meget gunstig situation for den grønlandske økonomi.⁶

De stigende priser på fisk og skaldyr har været væsentlige ift. at afbøde konsekvenserne af de stigende brændstofpriser, som særligt har ramt de store fartøjer, da disse ikke er beskyttet af servicekontrakten på olieprodukter. Tilsvarende har industrien været ramt af udfordringer i forsyningskæderne og de generelle prisstigninger på materialer, som bl.a. ses i stigende emballagepriser. Hvis den aktuelle usikkerhed i den globale økonomi fortsætter de kommende år, kan det betyde, at aftagermarkederne for fisk og skaldyr kan blive ustabile. Dog er det aktuelle billede af faldende oliepriser positivt for erhvervet og underbygger en

⁵ Bianco (2019), "Ender Grønlands økonom og erhvervsudvikling i fisk"

⁶ Se "Grønlands Økonomi – Efteråret 2022", Grønlands Økonomiske Råd

positiv vurdering af udsigterne for økonomien i 2023 i både erhvervet, landskassen og målt ved BNP.

Udviklingen i det grønlandske fiskeri bør ske med stor hensyntagen til både den biologiske, sociale og økonomiske bæredygtighed. En stor del af fiskeriet følger den biologiske rådgivning fra Naturinstituttet. Men for nogle arter sættes kvoterne fortsat højere end Naturinstituttets anbefaling. Valget om ikke at følge den biologiske anbefaling kan afspejle en lokal socioøkonomisk hensyntagen. Men det er en kortsigtet strategi, da et fisketryk der er højere end det anbefalede niveau, kan betyde, at fangstpotentialet fremadrettet vil formindskes. For at sikre at fiskeriet også i fremtiden kan stå for et stort bidrag til den grønlandske økonomi, er det derfor afgørende, at fiskeriet følger den biologiske rådgivning.

Ligeledes er der forskelle ift. den sociale og økonomiske bæredygtighed i fiskeriet. På tværs af branchen er der store udsving i indkomstfordelingen. Nogle fiskere tjener således godt, mens det for andre ikke er et gunstigt erhverv. Dette afspejler, at kvoterne uddeles på for mange kvoteandele og licenser, hvilket betyder, at fiskeriet for den enkelte ikke bliver rentabelt. I forlængelse af Fiskerikommissionens betænkning fra 2021 er det derfor væsentligt at der gennemføres fiskerireformer, der netop understøtter, at det grønlandske fiskeri i fremtiden både er biologisk, socialt og økonomisk bæredygtigt for samfundet. Reformtiltag på dette område kan på kort sigt have negative konsekvenser for den enkelte familie, men fra et langsigtet samfundsmæssigt perspektiv vil det være den rette vej mod et fremtidssikkert fiskeri.

Turisme og luftfart

Turismebranchen har de seneste år været meget hårdt ramt af COVID-19-pandemien. Foreløbige tal for de første ni måneder af 2022 viser dog tydeligt, at turismebranchen er tilbage på rette spor. Sammenlignet med 2021 er antallet af udenlandske overnatninger vokset med hele 128%, se Figur 7. Sammenlignes antallet af udenlandske overnatninger i 2022 med niveauet i 2019 (før COVID-19-pandemien) er der ligeledes en stigning på hele 31%. Denne udvikling er særdeles positiv, og viser, at Grønland er i gang med at udvikle sig til et endnu mere attraktivt rejsemål for udenlandske turister.

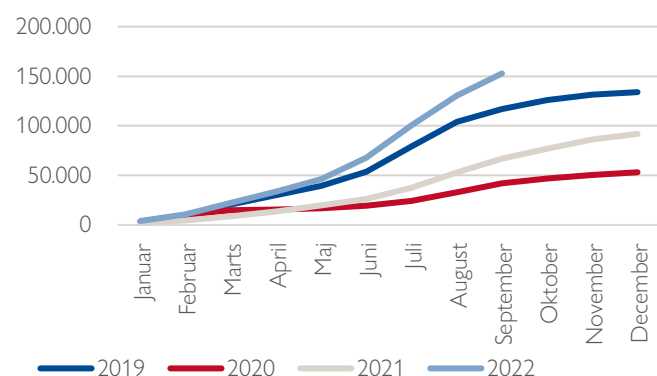
Samme tendens gør sig gældende indenfor flytrafik. I de første 10 måneder af 2022 var der tæt på tre gange så mange udenlandske flypassagerer, som fløj fra Grønland sammenlignet med samme tidspunkt i 2021, se Figur 8. Sammenligner vi med 2019 (før COVID-19-pandemien) er der også en klar forøgelse i antallet af udenlandske flypassagerer på godt 7%.

At udviklingen i antallet af hotelovernatninger er væsentligt forøget, mens stigningen i flyrejser er mindre, kan være et udtryk for, at de besøgende udlændinge er længere tid i landet. Dette er en positiv udvikling, da turisternes forbrug i Grønland antageligt også vil være højere. Dog kan det også skyldes, at en del af udviklingen i de udenlandske overnatninger afspejler et behov ifm. tilrejsende arbejdskraft.

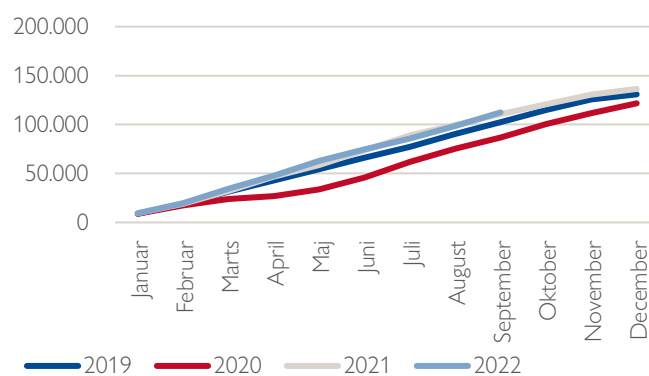
Figur 7
Udvikling i antal hotelovernatninger

Antal hotelovernatninger, akkumuleret årligt

Antal udenlandske overnatninger

Antal herboende overnatninger

Note: Figuren viser antallet af hhv. udenlandske og herboende hotelovernatninger for 2019 til 2022. Antallet af hotelovernatninger er akkumuleret for hvert år. Dvs. at den sidste måned repræsenterer det samlede årlige antal. For 2022 medtages de første 9 måneder grundet datatilgængelighed.

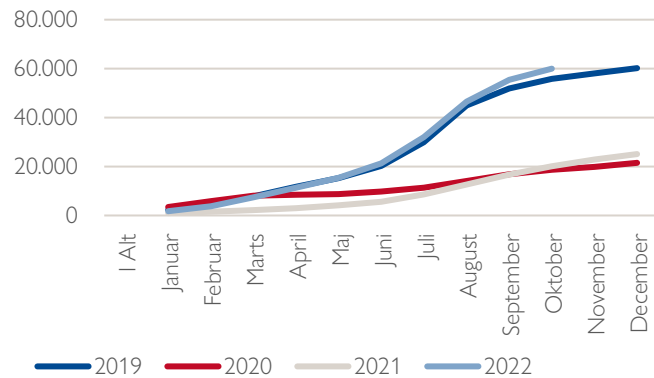
Kilde: Grønlands Statistik

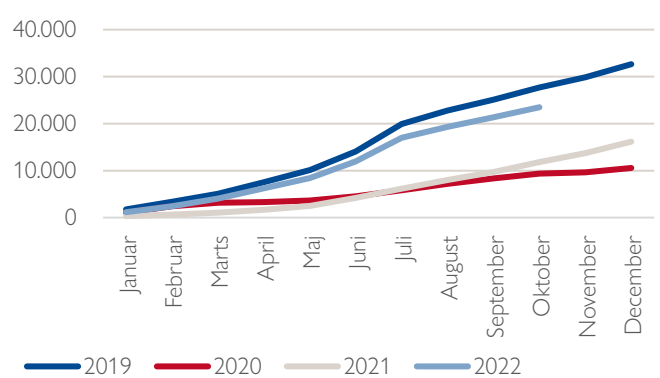
Figur 8**Udvikling i antal flypassagerer**

Antal flypassagerer, akkumuleret årligt

Antal udenlandske flypassagerer

Antal grønlandske flypassagerer

Note: Figuren viser antallet af hhv. udenlandske og grønlandske frarejsende flypassagerer for 2019 til 2022. Udenlandsk henviser til alle lande som ikke er Grønland. Antallet af frarejsende flypassagerer er akkumuleret for hvert år. Dvs. at den sidste måned repræsenterer det samlede årlige antal. For 2022 medtages de første 10 måneder grundet datatilgængelighed.

Kilde: Grønlands Statistik

I 2020 og 2021 har der været pause i krydstogturismen grundet Covid-19-pandemien. I 2022 har vi atter set en opblomstring i denne turismeform. Ifølge Visit Greenland, var der i 2022 425 anløb på tværs af havne. I 2019 var antallet af anløb 395. Denne stigning i krydstogturismen har ført til en del debat, der blandt andet omhandler værdiskabelsen forbundet med krydstogturismen. Her er bekymringen bl.a. at krydstogsturister har et mindre forbrug end andre turister. Denne bekymring bliver bl.a. understøttet af en undersøgelse af krydstogtindustriens betydning for lokalsamfundet på Svalbard.⁷ Denne undersøgelse viser netop at krydstogtgæster fra konventionelle krydstogter skaber et mindre økonomisk udbytte sammenlignet med bl.a. gæster fra ekspeditionskrydstogt.

Stigningerne i både hotelovernatninger, flytrafik og krydstogtskibe i 2022, skal ses i lyset af den globale usikkerhed, herunder stigende inflation og deraf faldende købekraft. Da det forventes, at inflationen i 2023 fortsat vil være relativ høj, kan det på sigt påvirke turismeindustrien, og aktiviteten risikerer atter at falde. Dog indikerer de første tal for 2023, at antallet af flybookingerne er markant højere end i 2019.

I slutningen af 2024 forventes lufthavnene i både Nuuk og Ilulissat at stå færdige. De nye lufthavne vil bl.a. få større terminaler og længere start- og landingsbaner, hvilket medfører, at internationale fly vil kunne lande direkte i Nuuk og Ilulissat. Lufthavnene kan dog ikke alene skabe turismevæksten, og den fulde udnyttelse af den øgede kapacitet vil formodentlig ske gradvist, og kræver, at der også investeres i tiltag, som understøtter

turismen. Disse tiltag og investeringer bør afspejle en stor bevidsthed om, at udviklingen skal være både klimamæssig, socialt og økonomisk bæredygtig.

For at forløse det fulde turismepotentiale er der en række områder der skal udvikles. Det handler bl.a. om hotelkapacitet, hvor belægningsen særligt i højsæsonen har været stor. Dertil kommer udfordringen ved manglende arbejdskraft. Dette gælder særligt indenfor serviceerhvervene, hvor faglært arbejdskraft som kokke og tjenere er en knap ressource. Samtidig vil det være nødvendigt for den fortsatte vækst i turismeindustrien, at der investeres i flere oplevelsestilbud af høj kvalitet. Pt. oplever mange lokale turismeoperatører i Grønland en udfordring med at etablere stabile lokale turisttilbud med lokale guides, selvom aktiviteten og efterspørgslen er høj. Endelig kan en potentiel barriere være tilgængeligheden af boliger, velfærdsydelser mv., som medarbejderne, der understøtter turismen, har behov for. Ovenstående barrierer skal håndteres, hvis turismen fortsat skal øges, og dermed bidrage til den økonomiske vækst.

Set fra GrønlandsBANKENS side er satsningen på lufthavne og udvikling af turisme og andre erhverv ovenpå den nye infrastruktur både samfundsøkonomisk attraktiv og nødvendig. Til gengæld er det også oplagt, at udviklingen ikke kommer af sig selv eller som et "big bang" i efteråret 2024 når lufthavnene står færdige. Udviklingen vil ske løbende over en årrække, men til gengæld er den allerede godt i gang. Udvikling af nye oplevelsesmuligheder, investeringer i turistsejls og en række hotelbyggerier vidner om, at det private erhvervsliv er godt i gang

⁷ Cruise Study Svalbard (2019)

med investeringer, som allerede kan ses eller som realiseres i de kommende år; før og efter ibrugtagning af de nye lufthavne.

Til gengæld er der stadig en del der skal afklares for at det fulde potentiale kan forløses. Særligt må en konkurrencedygtig prisstruktur på beflyvningen til Grønland fastlægges. Det haster, for det er her, Naalakkarsuisut afgørende påvirker om de nye lufthavne skal give grundlaget for en succesfuld udvikling af turisterhvervet eller om prisstrukturen vil kvæle væksten inden den er kommet i gang. Afklaring er derfor væsentlig for alle parter, herunder for dem der skal investere, finansiere eller arbejde i erhvervet.

Råstofudvinding og minedrift

Den grønlandske undergrund er igennem flere hundrede år både blevet efterforsket og udvundet bl.a. for ædelmetaller og særlig kryolit til aluminiumfremstilling gav velstand i en lang årrække. I dag er der dog blot én aktiv mine, efter at rubinminen ved Aappaluttoq har annonceret nedlukning i foreløbigt hele 2023. Flere projekter er dog i forskellige faser af udvikling og enkelte mangler kun at finansieringen falder på plads.

Det vil være en kærkommen erhvervsmulighed, hvis man kan lykkes med at tiltrække investorer til investeringer i den grønlandske undergrund. For mulige investorer kræver det dog en forventning om profitabilitet, hvilket ingen af de sidste mange års råstofprojekter har vist sig at kunne levere.⁸

Et område, som har et særligt interessant potentiale, er sjældne jordartsmetaller. Sjældne jordartsmetaller er en nødvendig ressource i produktionen til bl.a. den grønne omstilling. Eksempelvis skal der i en elbil bruges omtrent 5 kilo sjældne jordartsmetaller. Forekomsten af disse jordartsmetaller er ikke i sig selv sjælden, men det er sjældent, at forekomsten kan udvindes profitabelt. I dag står Kina for 80% af udvindingen, og har derfor i praksis et monopol. Udvindingen af de sjældne jordartsmetaller er dyr, svær og tidskrævende at opbygge kompetencer og kapaciteten indenfor. Men når efterspørgslen stiger som følge af et øget pres på den grønne omstilling, kan flere virksomheder i de kommende år se potentialet i at investere i efterforskning og udvinding af de sjældne jordartsmetaller. Naalakkarsuisut er bevidste om mulighederne inden for minedrift og indførte derfor i februar 2020 en ny mineralstrategi, som skal gøre geoscience-data mere tilgængelige for mulige investorer.

Potentielt vil industrien bidrage positivt til Grønlands økonomi og samtidig placere Grønland på verdenskortet over leverandører til den grønne omstilling. Billedet af potentialet i Grønland er dog uforandret og det samme er også historien om en række projekter, som ikke er realiseret eller stoppet og alle med tab for investorerne til følge. Realisering af en råstoføkonomi er trods dette stadig en mulighed, men om Grønland vitterligt skaber attraktive rammer for at realisere potentialet, er noget mere usikkert. Industrien er international og rammerne skal være konkurrencedygtige internationalt, herunder skal de være transparente og forudsigelige.

Vandkraft

Vi bevæger os i Grønland, som i mange andre lande, væk fra fossile brændsler. Dette stiller krav til andre energikilder til levering af energi til virksomheder og husholdninger. Vandkraftværker forsyner i dag seks byer, og er klart den største vedvarende energikilde i Grønland. Vandkraft er en bæredygtig energikilde, som besidder nogle af de fordele, som typisk ses ved fossile brændsler. Vandkraft har stor forsyningsikkerhed, modsat vindmøller og solceller. Vandkraft udnytter den energi, som skabes af faldende eller strømmende vand. Derved udgør vandkraft en stabil forsyningskilde, hvor energien i vandreservoarer er en naturlig energibank, hvilket ligeledes bidrager til forsyningsikkerheden.⁹

⁸ Se "Study on Arctic Mining in Greenland" Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland (2020)

⁹ Se "Årsregnskab 2021", Nukissiorfiit

Udviklingen siden 2003 viser tydeligt dette. Hvor vandkraft kun udgjorde 6% af det samlede energiforbrug i 2003, udgjorde vandkraft 16% i 2021, se Figur 9, til venstre. Ved kun at betragte energisektoren tydeliggøres mønstret yderligere. I 2003 udgjorde vandkraft 24% af energiforbruget i energisektoren, mens dette niveau var hele 54% i 2021. Og indenfor produktionen af el er dette endnu mere prominent, hvor vandkraftens andel er vokset fra omkring 60% i 2003 til 80% i 2021.¹⁰

82% af landets samlede energiforbrug dækkes dog stadig af fossile brændsler. Dette skyldes primært den store andel af fossile brændsler til transport, men til dels også manglende muligheder eller incitament til at skifte energiform. Afgiftsniveauet på fossile brændsler er forholdsvis lavt, og den grønne merpris ved at skifte energiform er derfor forholdsvis høj.

Investeringsplaner for hhv. en udvidelse af anlægget i Buksefjorden og en etablering af vandkraftanlæg i Qasigiannuit er vedtaget, og der skal investeres over 3 milliarder kroner i disse vandkraftanlæg.¹¹

Vandkraften kan derudover anvendes til at producere brint, som sidenhen kan anvendes til produktion af bl.a. ammoniak eller metanol. Denne teknologi kaldes power-to-x, og har den fordel, at energien kan lagres og fragtes. Denne teknologi forventes at blive en vigtig brik frem mod CO₂-neutralitet i 2050. Derfor har brugen af vandkraft til power-to-x også mødt interesse fra flere udenlandske investorer. Til næste år forventes

Naalakkersuisut at igangsætte en udbudsproces om investering i vandkraftsmulighederne i Tasersiaq og Tarsartuup Tasersua, som potentielt kan udvide kapaciteten med 800 MW, hvilket er næsten ni gange det nuværende niveau. Dette vil kræve store udenlandske investeringer, da det anslås, at projekterne vil koste mere end 20 milliarder kr. og derved være det største anlægsprojekt i Grønland nogensinde. Det er derfor nødvendigt og positivt, at der er igangsat en udbudsproces omkring retten til etableringen.

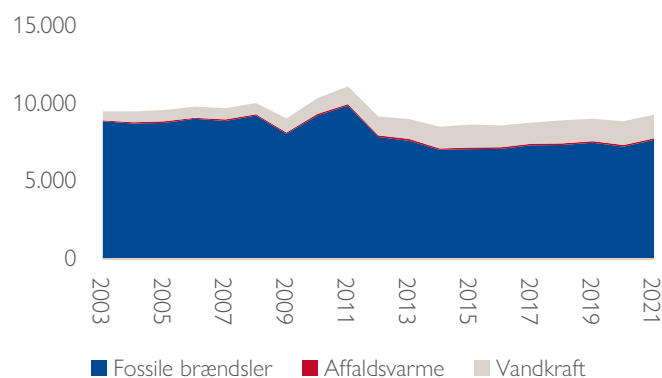
Set fra GrønlandsBANKENs perspektiv mangler der til gengæld en række mere lavpraktiske tiltag for at fremme grøn omstilling og sikre, at Grønland i praksis bidrager til at reducere klimabelastningen og ressourceforbruget. Som GrønlandsBANKEN fremhævede i sin Årsrapport fra 2021, gør Grønland i markant mindre grad brug af grønne afgifter, sammenlignet med de øvrige nordiske lande. Samtidig er det vanskeligt at få øje på strukturelle tiltag, der kan være med til at sikre mere energioptimale og bæredygtige byggerier i Grønland.

Strukturelle udfordringer

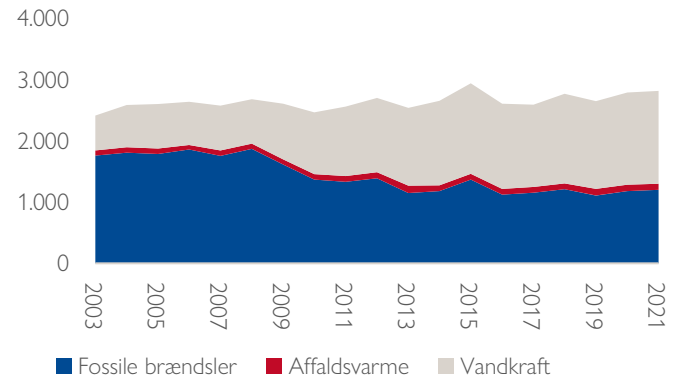
Vi står i Grønland over for en række store strukturelle problemer. Der eksisterer et stort vedligeholdelseefterslæb på boliger og infrastruktur, arbejdsmarkedet mangler kvalificeret arbejdskraft, uddannelsesniveaulet er lavt og har været det længe, uligheden er stor og samtidig kommer den voksende ældre del af befolkningen forventeligt til at lægge et stort pres på de offentlige udgiftsposter. Fluktuationer inden for

Figur 9
Udviklingen i energiforbrug fordelt på energikilde
Energiforbrug i Tera Joule (TJ)

Samlet energiforbrug

Energiforbrug i energisektoren

Note: Figuren viser udviklingen i fordelingen af det faktiske energiforbrug fra 2003 til 2021. Energiforbrug er præsenteret i Tera Joule (TJ). Det voldsomme spring i 2010 og 2011 skyldes energiforbrug til olieeftersforskning i de to år.

Kilde: Grønlands Statistik

¹⁰ Nukissiorfiit og Grønlands Statistik

¹¹ Se "Grønlands Økonomi – Efteråret 2022", Grønlands Økonomiske Råd

fiskeriindustrien har store konsekvenser for de offentlige indtægter, idet diversificeringen af den økonomiske aktivitet er relativt begrænset. Omfanget af disse strukturelle problematikker kræver en klar politisk prioritering af større og bredt accepterede initiativer og reformer. Dette er afgørende, hvis fremtidens Grønland skal have en bæredygtig økonomi og en langtidsholdbar samfundsudvikling.

Vedligeholdelseefterslæb

Der er opbygget et betragteligt vedligeholdelseefterslæb indenfor bl.a. bolig-, energi-, forsyning, havne- og lufthavnsområdet. Det estimeres, at der i dag er et reinvesteringsbehov på knap 8 mia. kr. (2 mia. fra boliger, 270 mio. fra havneanlæg, 2,4 mia. fra forsyningssektoren, 800 mio. fra sundhedsområdet og 1 mia. fra lufthavnsområdet samt 1,1 mia. fra ældreinstitutioner og -boliger).¹²

I øjeblikket stiger reinvesteringsbehovet alene for selvstyrets udlejningsboliger med 0,3 mia. kr. om året, og nogle boliger har så akut behov for renovering, at de uden bliver ubeboelige. Dette skyldes, at huslejeopkrævningen ikke svarer til boligafdelingernes faktiske udgifter, som de ellers bør ifølge huslejeordningen § 28. Derfor er der afsat ekstraordinære midler til dette. Omfanget af de midler der er afsat, afspejler dog langt fra behovet. Derudover afsættes der årligt i Finansloven 25,2 mio. kroner til reinvestering i havne- og kajanlæg, hvilket alene rækker til det aller mest nødvendige. Det er derfor afgørende, at der i endnu højere grad tages hånd om dette, før vedligeholdelsesbyrden vokser sig uoverskueligt stor.

Det er positivt, at aftaleparterne for Finansloven 2023 netop har sat fokus på behovet for at tilvejebringe flere midler til renovering og løbende vedligehold af aktivmassen. Udfordringen er imidlertid, at med et voksende behov for finansiering af den offentlige service, vil dette kræve flere offentlige indtægter.

Som tidligere nævnt er den offentlige økonomi p.t. stærk med lav gæld og overskud på DA, når der ses bort fra Covid-årene. Jf. ovenstående udfordringer med vedligeholdelseefterslæb dækker de positive DA-tal til gengæld over, at Grønland og landskassen klarer sig ved "at låne af fremtiden". Ved ikke at vedligeholde landets aktiver kan man forbruge mere på kort sigt, men udfordringerne forsvinder ikke og konkrete tiltag bliver mere og mere nødvendige. Naalakkersuisut tager skridt i den rigtige retning, men GrønlandsBANKEN vil gerne opfordre til at gå nogle skridt videre og bl.a. gennemføre reformer på boligområdet, pensionsområdet og på skatteområdet, samtidig

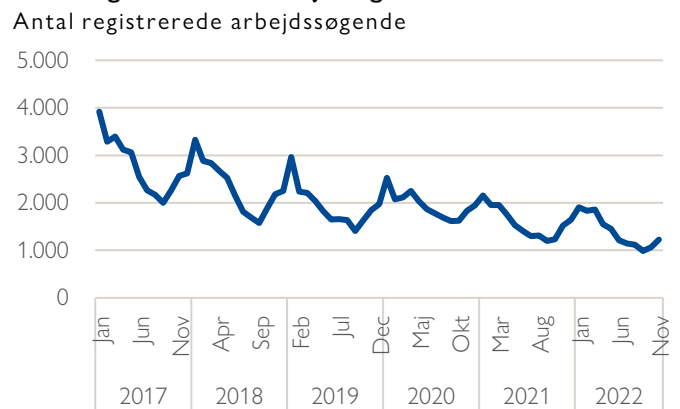
med at der skabes den helt nødvendige vækst i den private sektor for at sikre en bæredygtig offentlig økonomi.

Arbejdsmarkedet

De senere års økonomiske opsving har bragt ledigheden til et historisk lavt niveau, hvilket er tydeligt afspejlet i udviklingen i antallet af registrerede arbejdssøgende, se Figur 10. Dette gør sig særligt gældende i Nuuk og de større nordlige byer.¹³ Dette er en positiv udvikling, da det viser, at flere er kommet i beskæftigelse. Det medfører, at der kan indkræves flere offentlige indtægter fra skatteopkrævning, og at der samtidig skal udbetales færre offentlige udgifter til forsørgelse. Udfordringen er dog imidlertid, at den tæt på fulde udnyttelse af produktionskapaciteten betyder, at der er et voksende behov for arbejdskraft på tværs af sektorer, som ikke kan imødekommes. Den voldsomme efterspørgsel på arbejdskraft betyder, at mange arbejdspladser oplever en stor medarbejderomsætning og lønpres.

Manglen på kvalificeret arbejdskraft er særlig tydelig hos de erhverv, som efterspørger uddannet arbejdskraft. Derfor ses en øget efterspørgsel efter udenlandsk arbejdskraft, som kan udfylde dette tomrum i arbejdsmarkedet.

Figur 10
Udvikling i antallet af arbejdssøgende

Note: Månedlige tal for antallet af registrerede arbejdssøgende. Antallet er udregnet på baggrund af hele befolkningen.

Kilde: Grønlands Statistik

Den demografiske udvikling vil øge de offentlige udgifter betragteligt i den kommende årrække. Det er derfor problematisk, at der er arbejds efterspørgsel som ikke kan imødekommes af arbejdsudbud og dermed er det en væsentlig udfordring og barrierer for fremtidig økonomisk udvikling.

¹² Se Forslag til Finanslov 2023, "Grønlands Økonomi – Efteråret 2022", Grønlands Økonomiske Råd og "Status på boligmassen på ældreområdet 2020", Departementet for Sociale Anliggender, Familie og Justitsområdet

¹³ Se "Grønlands Økonomi 2022", Danmarks Nationalbank

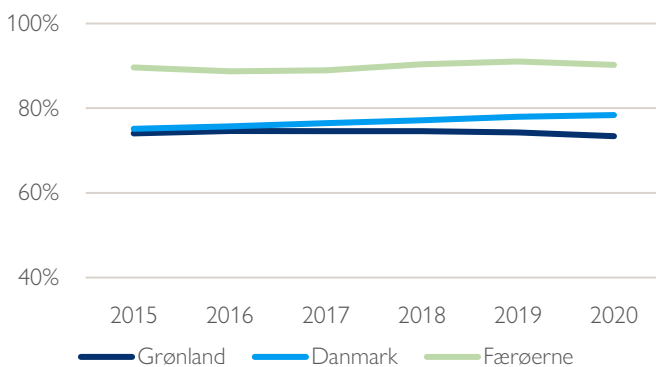
Selvom det indenlandske antal af arbejdssøgende er lavt, er det ikke ensbetydende med, at hele den arbejdsdygtige befolkning er beskæftiget. Det skyldes, at ledigheden afspejler andelen af ledige i den faktiske arbejdsstyrke. Men da en relativ stor del af et lands befolkning kan stå uden for arbejdsstyrken, kan et land have en lav ledighed samtidig med, at en relativ lav andel af befolkningen er i beskæftigelse. Eksempelvis er arbejdsstyrkens andel af befolkningen i Grønland faldet lidt fra 2019 til 2020, hvilket kan være medvirkende til det faldende antal af registrerede arbejdssøgende, se Figur 11.

Udvider man arbejdsstyrken, kan man øge arbejdsudbuddet. Færøerne er et særligt godt eksempel på dette. Der udgør arbejdsstyrke over 90% af befolkningen i den arbejdsdygtige alder. Til sammenligning udgør Grønlands arbejdsstyrke i 2020 omkring 73% af den arbejdsdygtige befolkning. Dette er betragteligt lavere end Færøerne, men kun lidt lavere end det danske niveau på 78%, se Figur 11. Havde den grønlandske arbejdsstyrke udgjort den samme andel af befolkning som i Danmark, vil arbejdsudbuddet være knap 7% højere svarende til et løft af arbejdsstyrken på knap 2.000 personer. Med en arbejdsstyrkeprocent på samme niveau som det færøske vil det grønlandske arbejdsudbud være hele 23% større svarende til et løft af arbejdsstyrken på knap 6.500 personer. Begge scenarier vil altså have væsentlige positive konsekvenser for den manglende arbejdskraft i Grønland og derved også på økonomien.

Hvis man zoomer ind på ledigheden, er det tydeligt, at ledigheden er skævt fordelt på tværs af uddannelsesniveauer. For den del af befolkningen, som har en uddannelse udover folkeskolen, er ledigheden meget lav og under det strukturelle ledighedsniveau, der betragtes almindeligt. Sådan har det været i en længere årrække. Samtidig var arbejdsløsheden tæt på 10% i 2020 for den del af befolkningen, der har folkeskole som den højeste opnåede uddannelse, se Figur 12. Dette mønster bekræfter, at arbejdskraftsmanglen primært er efter kvalificeret arbejdskraft. En højere uddannet befolkning vil kunne afhjælpe dele af denne arbejdskraftsmangel, hvilket samtidig vil øge beskæftigelsen. Disse beskæftigelser vil samtidig forventeligt være bedre aflønnede, hvilket yderligere vil bidrage positivt til de offentlige indtægter.

Figur 11
Arbejdsstyrkens andel af befolkningen

Arbejdsstyrken i procent af befolkningen i den arbejdsdygtige alder

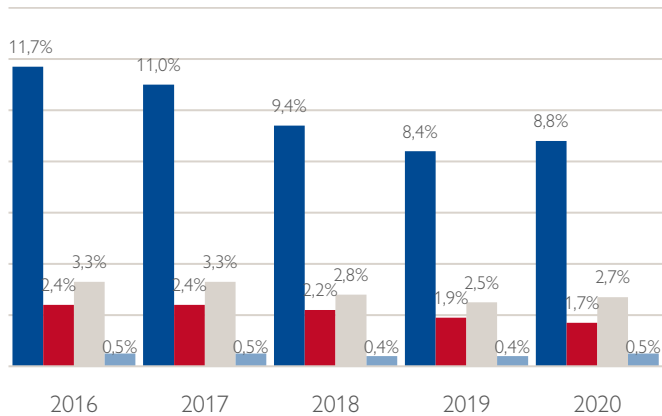

Note: Figuren viser, hvor stor andel arbejdsstyrken (summen af ledige og beskæftigede) udgør af befolkningen på hhv. Grønland, Danmark og Færøerne. På grund af databegrænsninger opgøres andelen for marginalt forskellige befolkningsgrupper for de tre lande (befolkningerne: 16-66-årige Danmark, 15-64-årige Færøerne og 18-65-årige Grønland). Sammenlignelighed skal derfor tages med et vis forbehold.

Kilde: Danmarks Statistik, Grønlands Statistik og Færøernes Statistik.

Figur 12**Ledighed fordelt på uddannelsesniveaue**

Ledighedsprocent opgjort for hver af de fire uddannelsesniveauer

Grundskolen

Gymnasium

Erhvervs-
uddannelseVideregående
uddannelse

Note: Søjlerne viser ledighedsgraden for hver af de fire uddannelsesniveauer i Grønland i 2016 til 2020.

Kilde: Grønlands Statistik

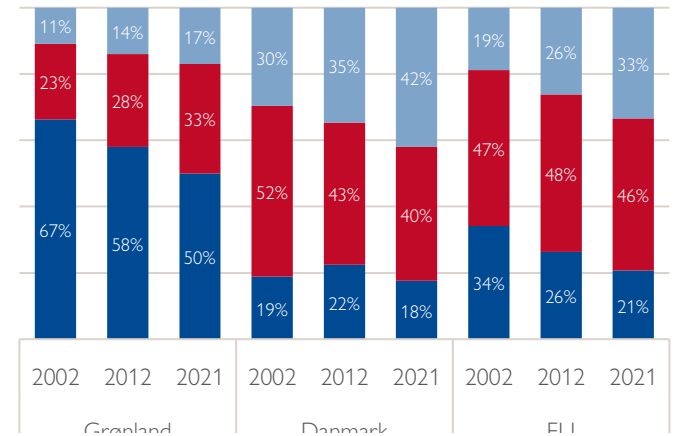
Uddannelse

At arbejdsløsheden er høj blandt den lavt-uddannede del af befolkningen, hænger i nogen grad sammen med, at kun en relativt lille del af den grønlandske befolkning har længere uddannelse end folkeskolen. Og selvom der er fremgang at spore, så havde 50% udelukkende en folkeskoleuddannelse i 2021, se Figur 13.

I et internationalt perspektiv er dette meget lavt. Der er flere årsager til det lave uddannelsesniveau. For det første er der for mange langt fra hjem til uddannelsesinstitution, både for ungdomsuddannelser, men også særligt for videregående uddannelser. Afstanden kan derfor i sig selv være en stor barriere, og noget som bidrager til ulighed mellem by og bygd. Derudover er folkeskolen for ineffektiv. Elever løftes for lidt og ender derfor med karaktergennemsnit og kompetencer, der ikke er gode nok til, at de kan forsætte deres uddannelse. Sprogovergangen fra grønlandsk til dansk og engelsk ved videre uddannelse kan også forekomme som en barriere. Mange unge ender derfor med slet ikke at tage en uddannelse efter folkeskolen.¹⁴

Figur 13**Udvikling i uddannelsesniveaue**

Uddannelsesfordeling

Grundskolen

Ungdomsuddannelse

Videregående
uddannelse

Note: Søjlerne viser uddannelsesfordeling for befolkningerne mellem 25 og 64 år i Grønland, EU og Danmark for 2002, 2012 og 2021.

Kilde: Grønlands Statistik, Eurostat og Danmarks Statistik

På trods af denne række af udfordringer er uddannelsesniveauet forbedret i løbet af de sidste 20 år, men ikke med en tilfredsstillende hastighed, se Figur 13.

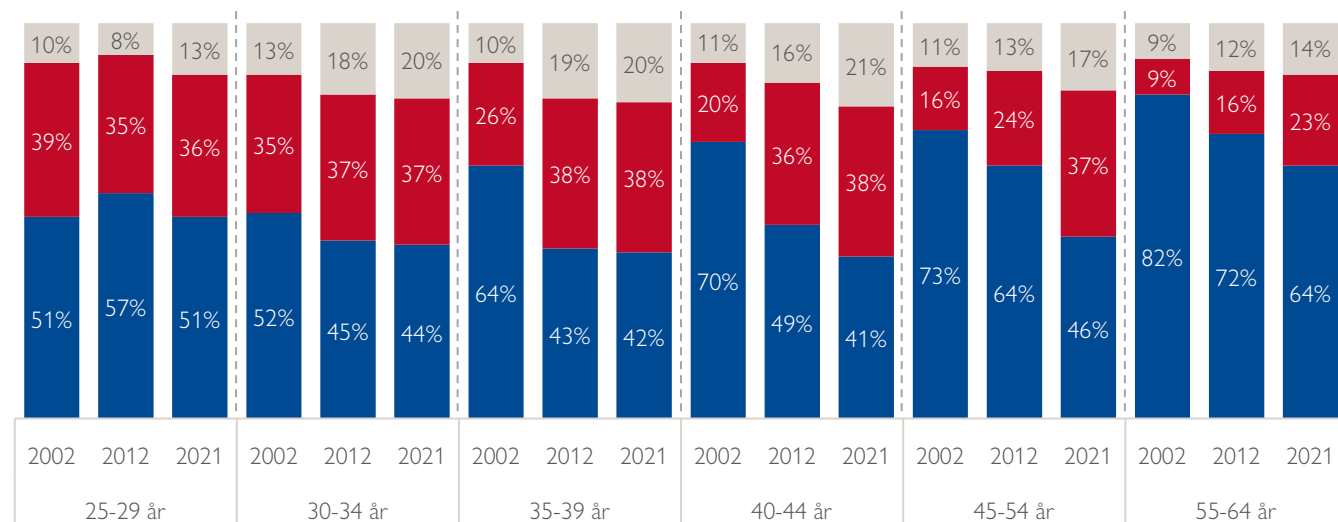
Årsagen til denne udvikling er, at den unge generation er bedre uddannet end den ældre, se Figur 14. Det bekymrende er, at uddannelsesniveauet for de unge generationer ikke har udviklet sig betydeligt de sidste 20 år. Borgere mellem 25-29 år har samme uddannelsesniveau som i 2002, og borgere mellem 30-34 år er kun marginalt forbedret siden 2012. Det ser derfor ikke ud til, at det grønlandske uddannelsesniveau er på ret kurs ift. at indhente det internationale niveau. Derfor viser prognoser også, at der i 2040 stadig vil være knap 42% af den grønlandske befolkning, som udelukkende har en folkeskoleuddannelse.¹⁴

For at sikre, at udviklingen fremmes vil det kræve uddannelsesreformer, som skal imødekomme nogle af de problematikker, som det grønlandske uddannelsessystem er berørt af.

¹⁴ "Uddannelse – nøglen til Grønlands fremtid", Lennert & Demant-Poort 2021

Figur 14
Uddannelsesniveau fordelt på aldersgrupper

Uddannelsesfordeling

Grundskolen

Ungdomsuddannelse

Videregående uddannelse

Note: Søjlerne viser uddannelsesfordelingen for aldersintervaller i Grønland for 2002, 2012 og 2021.

Kilde: Grønlands Statistik

Da uddannelsesudbuddet i Grønland er begrænset, særligt når det drejer sig om videregående uddannelser, søger mange unge til udlandet. Mere end hver fjerde, der ønsker en videregående uddannelse, søger mod udlandet. Dette er ikke i sig selv et problem, men det skaber en udfordring, at mange unge mennesker efter endt uddannelse vælger at forblive i udlandet. Statistikkerne viser, at året efter endt uddannelse er kun 43% vendt tilbage til Grønland, og tre år efter er det tal kun steget til 57%.

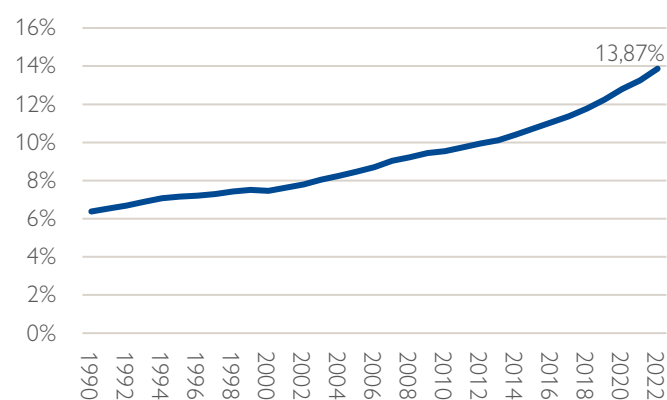
Hvis man kan lykkes med at trække flere af disse veluddannede tilbage til Grønland, vil fundamentet under det grønlandske samfund blive styrket.

Demografiske problematikker

De kommende år byder på en voksende ældre befolkning. Som det fremgår af Figur 15, er andelen af befolkningen over 60 år fordoblet over de seneste 30 år. I 2022 er næsten 14% af befolkningen over 60 år. Denne udvikling er positiv, og er et tydeligt tegn på, at levestandarden er blevet forbedret. Samtidig stiller det krav. For en aldrende befolkning kræver mere offentlig service og medfører derved flere offentlige udgifter. I 2022

udgjorde de offentlige udgifter omkring 56% af BNP, mens prognoser spår, at det niveau allerede i 2030 vil overstige 60%.¹⁵

Figur 15
Udvikling i andel af befolkning over 60 år
Andel af befolkning over 60 år

Note: Andel af befolkningen, som har en alder på over 60 år for 1990 til 2022.

Kilde: Grønlands Statistik

¹⁵ Se "Grønlands Økonomi – Efteråret 2022", Grønlands Økonomiske Råd

Samtidig med, at der bliver flere og flere ældre, bliver den arbejdsdygtige del af befolkningen mindre. Dette skyldes bl.a. en faldende fertilitet. Udover, at vi bliver færre, der skal forsørge flere, bliver kravene til den offentlige opgaveløsning større. Dette er på ingen måde en unik udfordring for Grønland, men tværtimod en strukturel udfordring, som ses de fleste steder i verden. Ikke desto mindre er det noget, der skal handles på. Dette tydeliggør nødvendigheden af, at holdbarheds- og vækstplanen lykkes med at sikre en balance mellem tilfredsstillende kvalitet og finansiering. For uden handling vil der i 2035 mangle finansiering på ca. 1 mia. kr. årligt (2020-niveau).¹⁶

Med færre forsørgende pr. ældre stiller dette store krav til reformer, som kan sikre en holdbar finanspolitisk udvikling. Det er positivt, at dette berøres i Aftale om finansloven for 2023, hvor der er fokus på at opretholde velfærden i samfundet ved at tænke i uddannelse- og arbejdsmarkedspolitik, som kan sikre flere hænder på tværs af sektorer.¹⁷ Én reform, som vil kunne styrke den langsigtede finanspolitiske holdbarhed, er en indeksering af pensionsalderen, således pensionsalderen knytter sig til den forventede levetid. Grønlands Økonomiske Råd beregner, at en sådan model vil styrke holdbarheden med 1,7% af BNP, hvilket vil være et væsentligt bidrag til at løse holdbarhedsproblemet.¹⁸

Ulighed

Over en længere årrække har der været en stigende social ulighed i det grønlandske samfund. Dette er en væsentlig problemstilling for den samfundsmæssige udvikling, da en betydelig ulighedskluft kan føre til, at samfundet opdeles i forskellige samfundsklasser med ulige muligheder.

En indikator for ulighed, som ofte bruges komparativt, er Gini-koefficienten. Gini-koefficienten er 0, hvis et land er fuldstændig økonomisk lige, mens den er 100, hvis en enkelt person tjener hele indkomsten. Jo lavere Gini-koefficient, desto mere lighed. For Grønland har Gini-koefficienten stort set været stigende siden 2002, hvilket indikerer en stigende forskel mellem rig og fattig i samfundet. I 2021 faldt uligheden dog lidt sammenlignet med de foregående år, og er nu på det laveste niveau siden 2009.¹⁹

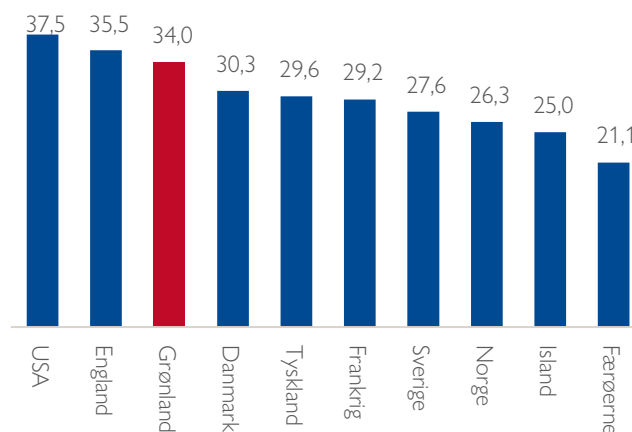
Sammenligner man Gini-koefficienten i Grønland med andre sammenlignelige lande, står det klart, at den sociale ulighed i Grønland er forholdsvis høj, se Figur 16. Naalakkersuisut sætter også denne ulighed i fokus i arbejdet imod en kommende skattereform. Helt konkret foreslår Naalakkersuisut, at man ved en sammenhængende skattereform kan mindske uligheden ved at

gøre skattesystemet mere progressivt. Hermed skal skatten blandt lavtlønnede lattes, mens beskatning blandt højtlønnede og på formuer forøges.

I årets finanslovsforslag foreslår Naalakkersuisut at mindske omfanget af skattetilskuddet til – eller udvide skattebasen for – højtlønnede. Naalakkersuisut ønsker altså et skattesystem med større omfordeling. Fordelen ved en sådan skattereform er naturligvis den mindskede ulighed, som dette forventeligt vil medføre. Dette kan have en række både menneskelige og økonomiske fordele. Det vil dog kræve, at den højtbetalende del af befolkningen får en oplevelse af, at deres skattebetalinger bliver mødt af et tilfredsstillende offentligt serviceniveau. Hvis det ikke er tilfældet, kan det betyde, at Grønland bliver et relativt mindre attraktivt levested for de højtuddannede, hvorfor man kan risikere at flere højtuddannede, og dermed dem der betaler mest i skat til samfundet, vælger at flytte væk. Derudover vil det være mindre relevant for virksomheder at have deres aktivitet i landet, hvilket i værste fald vil kunne lede til outsourcing af virksomheder og højværdiarbejdspladser.

Figur 16
Gini-koefficienter i udvalgte lande

Gini-indeks for relevante sammenligningslande

Note: 2021-tal: USA, Grønland, Danmark, 2020-tal: England, Sverige, Norge, Færøerne, 2019-tal: Tyskland, Frankrig, 2017-tal: Island

Kilde: Grønlands Statistik, Danmarks Statistik og Eurostat.

Uagtet de negative konsekvenser som en skattereform kan medføre, er det tydeligt, at uligheden er et strukturelt problem. Dette bliver endnu tydeligere, når man kigger nærmere på andelen af befolkningen, som lever i relativ fattigdom. En person befinder sig i relativ fattigdom, hvis denne person har mindre end halvdelen af medianindkomst i landet under hensyntagen til

¹⁶ Se "Grønlands Økonomi – Efteråret 2022", Grønlands Økonomiske Råd

¹⁷ Aftale om Finansloven for 2023

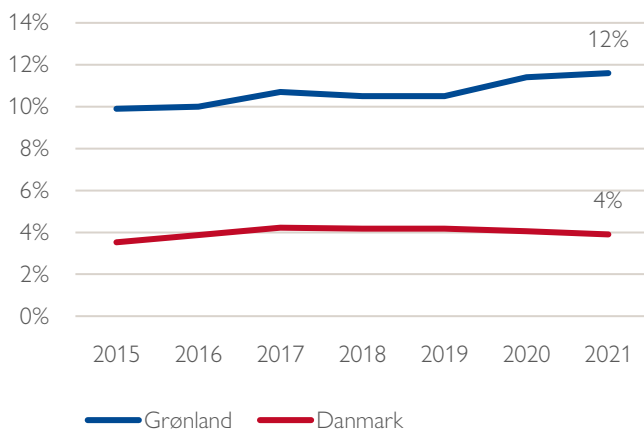
¹⁸ Se "Grønlands Økonomi – Efteråret 2022", Grønlands Økonomiske Råd

¹⁹ Grønlands Statistik, INDIU101

den familiære sammensætning. I Grønland lever over hver niende borger over 14 år i relativ fattigdom. Dette er en meget høj andel. Til sammenligning er det under hver 25'ende, som lever i relativ fattigdom i Danmark. Yderligere er andelen i Grønland voksende, se Figur 17. Selvom tallene ikke medregner værdien af naturalieøkonomi er der altså en voksende del af befolkning, som falder bagefter på trods af den voksende økonomi, lave arbejdsløshed og erhvervsmæssige fremgang.

Figur 17
Ulighed i Grønland sammenlignet med Danmark
Andel af befolkningen i relativ fattigdom

Note: Andelen af befolkningerne over 14 år, hvis indkomst er under 50% af medianen af den ækvivalerede disponible indkomst. Den ækvivalerede disponible indkomst er et indkomstmål, som korrigerer indkomsten på baggrund af familiesammensætning, dvs. de stordriftsfordele, som kan opstå af at være flere voksne, og de udgifter, som er forbundet med at have børn.

Kilde: Grønlands Statistik og Danmarks Statistik

Sammen med uddannelsesforskelle er en væsentlig årsag til den store ulighed formentlig den store forskel, der i Grønland er mellem byer og bygder. Den gennemsnitlige årlige ækvivalerede disponible indkomst, hvori der korrigeres for den familiemæssige sammensætning, var i byerne 202.300 kr. i 2021, hvorimod den i bygderne til sammenligning kun var 146.780 kr.

Det er tydeligt, at landets økonomiske fremgang rammer skævt. Dette er ikke alene en politisk problematik, men også en økonomisk barriere for vækst. Det skyldes, at social ulighed ofte fortsætter i generationer, og der er derved en stor del af befolkningen, som allerede fra fødslen er bagud, særligt med tanke på folkeskolens forholdsvis lave løfteevne. Lykkedes man ikke med at mindske uligheden nu, vil man forventeligt se et tilsvarende ulighedsmønster gå igen for de kommende generationer.

Det er derfor positivt at Naalakkersuisut sætter et øget fokus på sårbare børn og unge.²⁰ Konkret arbejdes der med to store handlingsplaner. "En god start på livet", som er målrettet børn under 6 år og "En god opvækst", som er målrettet børn mellem 6 og 18 år. Udover den klare sociale værdi, forventes tiltagene ligeledes at bidrage til en stærkere samfundsøkonomi.

Bekymrende udvikling i den offentlige økonomi

2022 har overordnet set været et godt økonomisk år i Grønland. Økonomien vækster og arbejdsløsheden er lav. Det skyldes til dels, fremgang i forskellige erhverv, men det skyldes også en lempelig finanspolitik med flere store anlægsinvesteringer. Anlægsinvesteringerne har finansieret både boliger, infrastruktur og energiforsyning. Anlægsaktiviteterne bliver bl.a. finansieret af rentebærende gæld. Hvis de finanspolitiske investeringer er rentable, vil investeringerne producere et overskud. Dog stiger gæld-til-BNP-forholdet, og økonomiens robusthed forringes. Overordnet set anser GrønlandsBANKEN flere af disse anlægsprojekter som fornuftige og nødvendige, men man bør selv med rentable investeringer opveje afkastet mod den øgede økonomiske usikkerhed.

Vedligeholdelseefterslæbet er dog kun et af flere strukturelle problemer. Vi bliver ældre og ældre, og det vil alt andet lige øge de offentlige udgifter til både forsørgelse og sundhed. Denne udvikling stiller store krav til de offentlige indtægter. Der arbejdes derfor i øjeblikket på en skattereform. Skattereformen skal både mindske uligheden og øge incitamentet til at arbejde. En reform af skattesystemet vil være gavnligt, da visse arbejdsfri indtægter enten ikke beskattes eller beskattes lavt og samtidig beskattes arbejdsindkomst i nogle segmenter relativt højt.

En skattereform kan dog forventeligt ikke alene løse den bekymrende udvikling i den offentlige økonomi. Det bliver bl.a. afgørende, at vi lykkes med at få flere i den unge generation uddannet. Tallene viser tydeligt, at det er kvalificeret arbejdskraft, der er størst efterspørgsel efter. Hvis denne efterspørgsel i højere grad kan imødekommes, vil skattegrundlaget blive øget. Dette vil kræve reformer af grundskolen, således fagligheden forøges og flere elever bliver uddannelsesparate.

En anden måde at øge bæredygtigheden af den langsigtede finanspolitik er ved at indekseres pensionsalderen. I dag knytter pensionsalderen sig ikke til den forventede levetid. Indfører man en reform, som bibeholder det forventede antal år som alderspensionist på det nuværende niveau, vil man forventeligt styrke holdbarheden med 1,7% af BNP. Dette vil i så fald være det største og vigtigste bidrag til holdbarhedsproblemet, da det vil

²⁰ Forslag til Finanslov 2023.

mindske de offentlige udgifter samtidig med, at det vil løfte de offentlige indtægter.²¹

Landets indtægtsgrundlag er ekstremt afhængig af indtægter fra eksport af fisk og skaldyr. Denne enstrenghed gør Grønland sårbar over for faktorer, som kan påvirke enten priserne eller mængderne. En diversificering til andre erhverv vil være nødvendig for økonomiens robusthed. Derfor er det vigtigt at det private erhvervsliv udvikles og nye typer privat virksomhed fremmes, herunder, at der er en klar turismestrategi for Grønland. Den potentielle kraftige forøgelse af turisterhvervet kan dermed forløses, men det skal ske med fokus på bæredygtigheden og lokalsamfundet. Samtidig er særligt udnyttelse af landets ressourcer, både inden for mineraludvinding og bæredygtig energiproduktion, en erhvervsmulighed, som fortsat skal fremmes og afsøges i den kommende årrække. Lykkedes vi med dette, vil det både være gavnligt for økonomien, klimaet, vores internationale betydning og omdømme og ikke mindst for befolkningen.

²¹ Se "Grønlands Økonomi – Efteråret 2022", Grønlands Økonomiske Råd

GrønlandsBANKEN

